

DISSERTATIO HISTORICO-HERMENEVTICA
DE
DVPLICI EPISTOLAE AD ROMANOS
APPENDICE
CAPITE XV. XVI.

QVAM
P R A E S I D E
VIRO SVMMÆ REVERENDO, EXCELLENTISSIMO,
AMPLISSIMO ATQVE DOCTISSIMO
IOANNE SALOMONE SEMLER
S. S. THEOL. DOCTORE ET PROF. PVBL. ORDINARIO,
SEMINARII THEOLOG. DIRECTORE,
REGIORVM ET HALBERSTADIENSIVM ALVMNORVM EPHORO,
FAVTORE AC PRAECEPTORE
OMNI QVA PAR EST OBSERVANTIA AETERNVM PROSEQVENDO
DIE VIII. MAII MDCCLXVII.
PLACIDO ERVDITORVM EXAMINI OFFERT
AVCTOR RESPONDENS
IO. BERNHARD. GODOFRED. KEGGEMANN

SVSATO-GVESTPHALVS S.S. THEOL. C.

HALAE MAGDEBVRGICAE
APVD IOANNIS CHRISTIANI HENDELII VIDVAM.

DISSERTATIO HISTORICO-HERMENEVTICA

DE

DIVLICI HISTORIA AD ROMANOS

AD ENDOIC

CAPITE XVII

GRAM

P R A E S I D E

UIRO DOCTISSIMO, EXCELLENTISSIMO

AMPLISSIMO ATQUE DOCTISSIMO

IOANNI SALOMONE SEMMLER

2. S. THEOL. DOCTORI ET PUBL. ORDINARIO,

ACADEMIAE THEOLOGICAE BRESLAVENSIS

PROFESSORI ET HALLERAE ACADEMIAE AMPLIORVM ERUDITIONVM

T. V. T. O. R. E. A. C. T. U. M. P. R. A. E. S. I. D. E. R. E.

IN QUA AD ROMANOS AD ENDOIC

AD ENDOIC

AD ENDOIC

AD ENDOIC

IO. SEMMLER

HALLAE MAGD. VITICIAE

GENEROSISSIMIS ET LONGE SPECTATISSIMIS
DOMINIS
DIETHERICO IOANNI GOTTO-
FREDO DE BOCHVMB
DICTO DOLFFVS

ET FILIO PATRE DIGNO
IOANNI FRANCISCO GOTTO-
FREDO DE DOLFFVS

DOMINIS HEREDITARIIS IN AHSE ET VOELLINGHAVSEN
ILLVSTRIS COLLEGII HAEREDVM SALINARVM
SASSENDORFIENSIVM MEMBRIS SPLENDIDISSIMIS

NEC NON
GENEROSISSIMAE ET LONGE SPECTATISSIMAE
DOMINAE
CHARLOTTAE DE ROEL
NATAE DE BLANKENAGEL
DOMINAE DE DVLBERG ET PALMBERG

PATRONIS AC FAVORIBVS SVIS
PERQVAM GRATIOSIS ET COLENDIS

PRIMITIAS HASCE ACADEMICAS
IN
PVBLICVM SANCTISSIMAE VENERATIONIS MONVMENTVM
GRATISSIMAE OBSTRACTISSIMAEQVE MENTIS
PRO TOT TANTISQVE IN SE POSITIS BENEFICIIS

TESSERAM

ANNEXIS VOTIS PRO OMNIGENA SALVTE
CANDIDISSIMIS

EA QVA DECET ANIMI SVBMISSIONE
SACRAS ESSE IVBET

SEQVE SIMVL SVAQVE STVDIA VLTERIORI ILLORVM FAVORI
ETIAM ATQVE ETIAM SVBMISSE COMMENDAT

TANTORVM NOMINVM

DEVOTISSIMVS CVLTOR

IO. BERNARDVS GOTTFREDVS KEGGEMANN.

DISSERTATIO HISTORICO-HERMENEVTICA
DE
DVPLICI EPISTOLAE AD ROMANOS
APPENDICE
CAPITE XV. XVI.

Quum iam non spernenda exstent insignis indu-
striae documenta, in illustrandis sacrae herme-
neutices partibus, a pluribus, de sacris litteris be-
ne meritis viris, collata: pauca superesse videri
poterant, ad quae nondum perigerint docto-
rum virorum illustrationes. Sed quo est quisque harum re-
rum peritior: eo facilius fatebitur, multa semper superesse, qui-
bus recte exerceantur nouorum scriptorum studia. Nobis
iam hoc propositum est, vt, quantulum nostrae in arduo isto
campo suffecerint vires, rem satis nouam (ex parte certe,) il-
lustremus. Agere enim animus est, de Epistolae Pauli ad Ro-
manos appendice duplici (postscriptum solent nostri dicere.) il-
luincamus necesse est, 1) illa capita XV. & XVI. laudatae Epi-
stolae appendicis loco adiecta, nec eidem, cui cetera Epistola, con-
silio destinata fuisse. 2) Ista autem nomina eorum, qui capite
XVI. longo ordine saluantur, forte sine iusta ratione *Romae*
versantium Christianorum pro nominibus haberi; licet sit vul-
gata haec, inde a verustioribus seculis, ad nostram vsque aeta-
tem tradita ad omnes opinio. Nec deerit, hoc cum agi-
mus, variis obseruationibus illustrationibusque aliis locus, qui-
bus hermeneuticum inter nos studium vel exciterur, vel adiu-
uetur. Vtrum itaque aliquid lucis, ad istam Epistolae longe
dignissimae grauissimaeque appendicem, hoc nostro libello sit
allatum: lectorum erit, sententiam ferre, quorum saniori iudi-
cio laborum nostrorum has primitias subicimus.

P A R S P R I O R.

§. I.

Appendicem totius, iam omnibus numeris absolutae, Epistolae, eam intelligimus partem, quae ipsius tractationis & argumenti pars quaedam non potest haberi, quae ex alio iam consilio, quod per opporunitatem locum hic poterat habere, annectitur, & quae potius alia ex causa, quam ut ipsum Epistolae argumentum eo melius inde perspiciatur, accessit. Si res spectetur ipsa, Pauli quidem a consuetudine hoc omnino non abhorere videtur; quod eiusmodi probant appendices, quae nec desunt aliis Pauli epistolis; quibus collatis, facilius poterit perspicui, quid velimus. Iam in Epistola, ad *Galatas* missa, eiusmodi deprehendimus appendicem, a commate IX. capitis VI. & seqq. Similiter Epistola ad Hebraeos conscripta suppeditat eiusmodi postscriptum, capite XIII. nec ad Thessalonicenses Epistola duplex, postscripto caret, 1 Thess. V, 12. & seqq. altera ad Thess. capite III. a commate 17. & 18. quo & salutationum formulae possunt referri. Quod si iam in *rationes* inquiramus, quibus id quod hic volumus, facilius confici posse putamus: sunt illae partim externae, partim internae. *Externae* iis continentur observationibus, quae ex utriusque capituli *historia vetustaque codicum varietate* ea colligunt momenta, quae alia ratione explicari nequeunt, quam *haec*; quod fuerint ista capita iam a prioribus inde saeculis seivincta ab ipsius Epistolae quasi corpore, quod veterum quidem testimonius evincemus, ut licet.

§. II.

Primo hic loco *Origenes* dicat de hac re testimonium, in commentario in Epistolam ad *Romanos* (latina ut superest translatio p. 531. Operum Origenianorum parte II. ex Editione *Trobenii* 1536. fol.) qui illum in modum loquitur: „Caput hoc, (nempe istas sententias scripserat, Capite XVI. v. 25-27. hodie exstantes) *Marcionis*, a quo scripturae evangelicae & apostolicae interpolatae sunt, de *haec* epistola penitus *absulit*; & non solum hoc, sed & *ab eo* ubi scriptum est: omne autem, quod non ex fide est, peccatum est: (scilicet nostri

a ca-

„a capitis XIV. fine) usque ad finem totius epistolae, cuncta dissecit.
„in aliis vero exemplaribus id est in his, quae non sunt a Marcione
„remerata, hoc ipsum caput (nimirum caput XVI. a commate 25-27.)
„diuerse positum inuenimus. In nonnullis etenim Codicibus post
„eum locum, quem supra diximus, hoc (omne autem quod non
„ex fide est, peccatum est, sub fine capitis XIV.) statim quohaerens
„habetur, ei autem qui potens est vos &c. (ex Capite XVI. comma-
„te 25-27.) Alii vero codices in fine (id est, ut iam habemus
„in nostris excusis) continent. Sed iam veniamus ad capituli huius
„explanationem. Haec his verbis latina certe illa Origenis inter-
„pretatio. Distinguamus itaque rem ipsam a rei gestae modo.
Res est, 1) in quibusdam exemplaribus haud existisse ea, quae iam
post caput XIV. in nostris leguntur, 2) in aliis vero existere, sed hoc
conditione, ut quae nunc sententiae capitis XVI. commate 25-27.
continentur, lectae fuerint statim post caput XIV. commate 23.
ita ut ἀμαρτία εἰνι connecteretur cum τῷ θεῷ δουλεύειν &c. 3) in aliis
omnino legi commata 25-27. sub fine capitis XVI, ut hodie in no-
stris excusis. Ad rei modum pertinet, id quod iam narratur:
Marcionem fuisse auctorem eiusmodi codicum, qui capite XV. &
XVI. plane caruerunt; dissecuisse eum omnia & finem epistolae ca-
pitate XIV. commate 23. posuisse, omisiss adeo vel his sententiis τῷ
θεῷ δουλεύειν, & cunctis illis, quae capite XV. XVI. leguntur.

§. III.

Iam, si ad Graecos respiciamus codices, quorum de varietate
hic agit Origenes, non omnino quidem supersunt eius generis co-
dices, qui capita, XV. & XVI, illasque sententias τῷ θεῷ δουλεύειν &c.
plane non habeant. Sed hoc iam non facit, ut inde falsum fuisse
putemus Origenis, qui eam rem narrauit, testimonium; qui vi-
dissime adhuc suae aetatis codices prodit, qui utroque capite caruerint.
Exemplo hanc rem alio illustrabimus. Commate 14. capitis V. ad
Romanos olim negatio μή (in phrasi καὶ ἐπὶ τοῖς μὴ ἀμαρτήσαντας)
A 2 in

*) De Theophylacti latina translatione, auctore Christoph. Poyssena, quae has
sententias, τῷ θεῷ δουλεύειν &c. non habet: videatur Erasmi nota hic
p. 7. Absunt ista ex edit. latina 1522. ap. Knobloch. Arbanasii titulo

in multis, nisi in plerisque, abfuit codicibus graecis; nec tamen vel vnicus codex graecus ad nostram vsque peruenit aetatem, qui legat *ουκ επι τους αιματηρους*, & qui omitat negationem. Ita iam Ambrosiaster^{*)}, (seu verius Hilarius diac. Romanus,) multis testatur, in vetustis codicibus graecis, e quibus latina olim translatio deriuata fuit, negationem non reperiri; Tertulliani Cypriani, Victorini suorumque codicum latinorum vitur auctoritate, contra novos codices graecos, quos mutatos fuisse addit; haud obscure, sed pluribus sententiam dicens. Origenis idem commentarius non semel, sed saepius illa sententia vsus fuerat (qui peccarunt, omitta negatione, sicut Adam pag. autem 415. editionis latinae, quam allegauimus, rariorem quasi adfert (forte Rufinus) lectionem^{**)}. Si vero, vt in nonnullis exemplaribus habetur, etiam in eos, qui non peccarunt, in similitudine praecuaricationis de sanctis intelligit. Ipse autem Origenes, lectionem: qui peccarunt, abiecta negatione, omnino praefereendam censet, sic enim plerosque codices graecos legere. multis testatur, vt & Hilarius eandem lectionem praetulit. Quibus & Augustini suffragium adiungimus, qui ipse fateatur, (vide Sabatieri biblia^{***)} „scio quidem plerosque Latinos codices sic habere (in praesenti loquitur: qui ante Augustinum nimirum scripti erant) in eos qui peccarunt, graeci autem Codices, vnde in latinam linguam translatio facta est, aut omnes aut pene omnes, id habent, quod a me primo positum est, (nempe, non peccarunt)„ Sedulius autem^{****)} lucu-

^{*)} In Commentario in Epistolas Pauli; quod eius testimonium Iob. Morinus etiam descripsit, & Sabatierus; ille in exercitationibus biblicis lib. 1. exercitat. 2. Hic in notis ad latina biblia.

^{**)} In noua editione de la Rue tomo quarto Origenis operum, pag. 551. habetur.

^{***)} Attulit hunc Augustini locum, (e libro de peccatorum meritis & remiss. cap. II.) Rich. Simonius Histoire critique des principaux Commentateurs du N. Test. pag. 286. 287. atque recte addit: mais nous n'avons aujourd'hui aucuns exemplaires, soit Grecs, soit Latins, ou l'on ne trouve la Negation.

^{****)} Editio Henrici Petri 1528. pag. 19. Hinc vero facile patet, Augustini praecuaricationem, ad graecos codices, hic sine ratione institui. Res sic quidem habet: latina translatio illa fuit deriuata e graecis codicibus; sed

luculenter: regnavit mors — — non super omnes, sed in eos, (tan-
 tum, scil. Henoco, Elia, Christo. excepto) qui peccarunt; ita, ut ne-
 gationem non admittat. Si vero, p̄egit, ut in nonnullis exemplari-
 bus &c. (haec iam ex Origene sumsit latino). Vnde vero, si in causam
 inquiramus, venit ea lectio, in omnes fere graecos libros: qui
 non peccarunt? Zacagnius respondeat: istam opinionem peccato
 originali aduersantem (notabimus sententiam,) reuicet ecclesia; in
 collectaneis monumentorum pag. 48. quum in Archelaei disputatione
 excitaretur: in eos, qui non peccarunt. Simili fere modo Sabaterius
 scribit: Ambrosiastri opinioni obsequi, religio est; qui quidem Ambrosi-
 illo, ad quem iam prouocauimus, loco, illum in modum his verbis
 vsus scribit: „in latinis & graecis codicibus, (iunioribus, nimirum)

A 3

„multa

sed falsum est, istos vetustos codices graecos, e quibus latina deriuaba-
 tur, iam tum habuisse negationem. Illi vero graeci libri, qui iam tem-
 pore isto posteriori, Augustini, negationem ostenderunt, non potuerunt
 contra antiquiorem latinam translationem afferri, quae recte & ex suo
 iure, negatione adhuc caruit, a tempore Tertulliani, Cypriani, Vito-
 rini &c. Cum vero inuenusta disputatio contra Pelagium exorta es-
 set, cui fauere videbatur illa sententia Pauli: negationem praetulerunt
 noui doctores, quae olim non adfuit, cum de peccato infantium pu-
 gillorum nemo adhuc intemperantius sententiam dixisset. Faterur ipse
 Augustinus: „suo adhuc tempore Latinos plerosque (antiquiores) ha-
 bere, sine negatione; rem eandem dixit Origenes, & Ambrosiaster,
 & Sedulius adeo; ergo antiqui Graeci non habuerunt. Posteriores au-
 tem forte sefellit ea orationis pars, ἐπι τῷ ὁμοιωματι τῆς παραβάσεως,
 quasi dici non posset, ceteros homines peccasse in similitudine trans-
 gressionis Adam, quia non in Paradiso legem singularem violarint.
 Dixit autem Paulus Rom. VI, 7. τῷ ὁμοιωματι τῆς θανάτου Christi,
 hos συμφύτες Christo factos, mortuos esse, sed simili quadam ratione,
 & imitatione destinata. Cap. V, 12. & v. 14. ἀμαρτησαντες ἐπι τῷ
 ὁμοιωματι τῆς παραβάσεως τῆς Ἀδαμ, duae phrasae eandem rem
 describunt. Eadem similitudo, ut Christus nouam vitam viuit, sic
 Christi veri sectatores nouam vitam sequuntur, Cap. VI, 4. Et quid
 aliud est Cap. V, 12. ἀμαρτια εἰσαγαγε εἰς τὸν κόσμον, i. e. εἰς πᾶς ἄν-
 θρωπος, quam, homines omnes peccant ἐπι τῷ ὁμοιωματι τῆς πα-
 ραβάσεως Ἀδαμ? Corrupti utique & infecti prauitatis domestica labe,
 τῇ ἐπιθυμῳ subiecti, quae peccatorum fructibus numquam caret. De
 infantibus autem Paulus non loquebatur; quibus tamen Christi illud
 carmen comenit, quod ex carne natum est, caro est.

„multa, animis a concordia discedentibus, & haereticis perturbantibus, immutata esse, (contra vetustiorum codicum auctoritatem) ad sensum humanum, ut continerentur in litteris, quae homini viderentur; quia quis propria auctoritate vti non potest, verba legitis adulterat. „ Fuit autem haud dubie antiqua & vera lectio, sine negatione; licet circa illa Hieronymi & Augustini tempora, in graecos iam codices, & in translationes ad vnam omnes, irrepsit; contra Pelagium scilicet, ut esset inde facilius disputatio, qui omnino hoc loco, sine negatione, in suas partes vti facillime poterat; Hieronymus forte correxit, ut iam putauit Iob. Morinus l. 1. exercit. 2. capitis 1. §. 3. *exercitationum biblicarum.*

§. IV.

Iam vero paulo accuratius, id quod Origenes dixit, perillustrare liceat, vltimos istos capiti XVI. additos versus, non in fine capitis XVI, sed in plerisque Graecorum codicibus capiti XIV. adiectos fuisse. In 48. nimirum Codicibus, quos Wetstenius designauit; in Syra posteriori; in lectionariis *) graecis Capite XIV. habentur. Sed Patrum etiam eruditiores graeci tria haec commata, non in fine epistolae, sed sub capiti XIV. finem recitant. Chrysostomus **) satis luculenter, nec de eo vel mentionem fecit, in siue ab aliis legi; Theodoretus ***) , Cyrillus, Damascenus, Occumenius, Theophylactus ****), Theodulus (inter orthodoxographa). Quod si verustatis auctoritate valeret haec versus transpositio, cur non adnotassent, haud viderim. Atque notauerat iam Iacobus Faber, in commentariis in Pauli epistolas, qui in folio exstant p. 102. (edit. Parisinae in coenobio S. Germano sacro, ex officina Henrici Stephani 1522.): in exemplaribus graecis continuo post: (omne autem — peccatum est,) subiungi, hanc laudem & gratiarum actionem: τῷ θεῷ διευχαμενῶς α
com-

*) Graeci legunt hanc partem Epistolae in Sabbato, quod Tyrophiagi Dominicam praecedat, ut notat Zacagnius pag. 587.

**) In Homiliis in hanc Epistolam. Tom. 9. Montfaucon. edit. p. 714.

***) In Commentario ad cap. XIV.

****) Tomo secundo edit. nouae Venetae 1755. p. 104.

de duplici, Epistolae ad Romanos appendice Cap. XV. XVI. 7

commate 25. vsque ad 27. vt in excusis nostris exstat. Addit *Faber*: haec gratiarum actio in fine epistolae (nescio an ab interprete (latino) an ab alio, translata est) quam etiam & in illum locum *re-feruauimus* ponendam; ob exemplarium latinorum *) consuetudinem. Similiter *Erasmus*, in notis ad N. Test. (editio Basileae) 1527. in folio pag. 385, ad finem capitis 14. annorat. hanc partem: (ei autem qui pores est) vsque ad: *debemus autem* &c. quidam codices omnino non **) habent. Quidam (sic pergit *Erasmus*,) in fine adiciunt epistolae; *Chrysostomus* in fine interpretatur, (hoc falsum est); *Theophylactus* hoc loco; quum is, qui hunc verit latine, (Porsena) nec hic nec in fine transtulerit; quod arbitror, accidisse casu. Hic praeremissit, *vt consentiret cum nostris codicibus* (latinis scilicet); ad finem vbi ventum est, oblitus, non adiecit. Nos, quoniam id non videbatur ad hunc locum pertinere, *seuimus* in editionibus nostris in finem huius epistolae. Marcion hic finem indidit epistolae ad Romanos; affirmans, reliquam *appendicem* esse notham. Haec *Erasmus*; cuius editiones cum *Complut.* hac in parte latinam editionem sequuntur, eius igitur auctoritati & *Melancthonis* graeca editio huius epistolae (in 8vo ann. 1520. aut 21.) & *Aldi* &c. obsequatae sunt. *Thomas de*

*) Notabimus, contra graecorum librorum fidem, ob latinorum codicum auctoritatem, a latinis commentatoribus has sententias transponi. Antiqua enim fuit illa reuerentia latinae translationis.

***) Iam nullos codices scimus, qui has sententias plane omittant. *Wersinius* solum notauit Codicem G, seu *Boernerianum*, graecolatini, qui sine capitis XIV. spatium vacuum reliquit. Atque hic partem epistolae, qua respondit summe Venerabilis *Ernesti*, quem Ven. Praefes de hac re rogauerat, licuerit adscribere; vt eo melius hoc intelligatur. Codicis *Boerneriani*, qua graecus est; apographum non habeo; sed tamen aliquando diligentius inspexi, & inde notavi, quibus intelligi posset; ne *Kusterum* quidem eum satis diligenter tractasse. Et erat ille festinantior in talibus rebus, vt *Suidas* eius & *Aristophanes* docent. In fine capitis XIV. est, *lacuna aliquor versiculorum*, vnde argumentum pro *πρὸς τὸν ῥωμαῖον* clausulae τὸ θεοῦ δωρεῶν duci, in illo quidem loco, potest; nam & eo loco codex eam non habet, vbi libri editi exhibent. Haec Vir summe Venerabilis; e quibus patet, scriptorem codicis huius similiter latinorum librorum auctoritate turbatum fuisse. *Erasmus* igitur ista ex *Origeno* latino desumerit oportet.

de *Vio*, *Caietanus* auctus tamen est, in commentariis *) ad caput XVI. scribere: „adverte tamen hic, quod haec particula in plerisque graecorum codicibus omnino non inueniatur, (quod ex Origene sua- „sit,) in plerisque autem latinorum inuenitur hic, in nonnullis „vero in calce capitis XIV. „ Absoluerat autem istum commentarium iam anno 1532. *Nicolaus Zegerus***), *Gagnaeus****), *Franciscus Lucas*****) (Romanae correctionis in latinis bibliis editionis vulgatae loca insigniora), ne verbum quidem ea de re admonuerunt. Quum tamen in *Regia* illa *Rob. Stephani*, luculenter id annotetur, sub fine capitis XIV. εἰταυθα εὐρεθμεν εν πασι τοις αντιγραφαις (excepta *Complutensi* illa) γεγραμμενα ταυτα. τῶ δε δυναμειν &c. Videtur nobis operae pretium, breuius admonere: hoc negotium luculenter valere ad distinguendam graecorum codicum quasi genealogiam; ex alia certe prouincia fuerunt exemplaria, quae has sententias capiti XIV. annexas habent; ex alia vero, quae eas in finem epistolae referuarunt. Quodsi recensentur iuniores *Wettstenii* codices 13. 15. 16. 25. 27. 28. 53. 56-60: undecim igitur tantum e 60. illis ab ista stant parte, quae in fine Epistolae istas sententias tuctur †).

§. V.

*) Epistolae Pauli & aliorum Apostolorum ad graecam veritatem castigatae & per reuerendissimum dominum *Thomam de Vio, Caietanum*, Cardinalem S. Xisti, iuxta sensum literalem enarratae. Quibus accesserunt auctus Apostol. commentariis eiusdem illustrati. Omnia accuratiori cura quam antea, excusa. *Parisis* 1540. 8.

**) Scholium in omnes N. Test. libros &c. auctore *Tacito Nicol. Zegero*, minorita. *Coloniae* 1553. 8.

***) breuissima & facillima in omnes diui Pauli epistolas scholia, vltra priores editiones ex antiquissimis graecorum authoribus abunde locupletata; auctore *Io. Gagnaeo* *Parisiensi* theologo. *Parisi* apud *Simonem Colinaeum* 1543. 8.

****) edit. *Antwerp.* ex officina *Plantiniana* 1603. 8.

†) Licet igitur diligenter requirere, qua tandem ratione factum sit, vt e capite XIV. auli fuerint eas sententias retrahere, atque in eum locum ponere, in quem Paulus non posuerat? Translationes autem verustae, quod iam in fine Capitis XVI. exhibent: haud dubie tempore demum feriori factum est; cum antiquitus graeci libri in fine Capitis XIV. haberent; olim igitur non potuit translator latinus, syrus, copius ipse posuit.

§. V.

Superfunt autem alia de codicibus graecis observanda. *Boernerianus* igitur spatium vacuum reliquit capite XIV. (quia latini codices hic non habebant; forte supplendum e graeco). *Alexandrinus* non hic solum capite XIV; sed etiam capite XVI. *Claromontanus* autem, seu ex recensione *Wetstenii* codex D, habet iam capite XIV; habuerat vero etiam capite XVI. sed ex emendatione delerum est, sic D non consentit cum latinis; atque vel hoc exemplum docet, *Wetstenii* nimis praecipitem sententiam fuisse, cum affirmavit, Codicem E. esse tantum apographum codicis D. Iam vero facile observare licet, e lectionum comparatione, non raro librariorum *describentes* ad manum habuisse duo exemplaria graeca, duplicemque inde lectionem, aut recensionem adeo, apographo suo immiscuisse. *Alexandrinus* codex praecipue haud raras habet e duobus, aut tribus adeo codicibus, lectiones. Itaque librario & hic accidit: ut, quum scriberet caput XIV. videretur exemplo, in quo ibi legebantur istae sententiae; quum vero ad caput XVI. venisset, vidit in altero, (qui non habuerat capite XIV.) legi eas sententias capite XVI; itaque huius codicis auctoritate, & hic in fine epistolae adiecit *). Verum ergo dicebat *Origenes*, alios codices graecos legere hos versus capite XIV. alios capite XVI. fuit igitur haud dubie etiam hoc verum, in aliis (paucioribus) omnino non fuisse, licet hodie eius generis nullus supersit. Nam & *Hieronymus* in commentario in Epist. ad *Ephesos* commemorat, quum hoc carmen ex epistola ad Romanos adduxisset: in plerisque haberi illud; iam recte sic putamus (ut

B iam

posuisse alio ordine, quam essent in graeco. Postea vero, cum innotuisset opinio, caput XVI. pertinere etiam ad Romae habitantes: tum omnes illi hoc mutarunt. Ad hanc causam non dubitamus fore, ut locis plus sensim accedat.

*) E. causa, Codex *Wetstenii* in Euangelis D, seu *Cantabrigiensis*, vid. Vener. Praefidis *hermeneutische Vorbereitung drittes Stück* p.

**) Contrarium accidisse latino *Theophylacti* interpreti, notat *Erasmus*; omisit capite XIV, ex auctoritate latinorum Apostolici codicum; vbi ad caput XVI. venit *Theophylacti* expositio, hic non habuit, quod interpretaretur; itaque latinus plane omisit. Atque sic res habet; vid. Editio *latina*, quam excitavimus antea, pag. 3.

iam Sabaterius in notis latinorum biblioram scripsit). Si in plerisque fuerunt tempore Hieronymi; ergo non in omnibus; & vidit adhuc Hieronymus talia exemplaria, quae his versiculis caruerint; quod dicebat Origenes.

§. VI.

Iam quid de summa re statuendum? Marcion, Romae connotatus est per longum tempus; hanc igitur epistolam duobus capitibus integris, mutilare & corrumpere quomodo potuerat, cunctis quasi inspectantibus? Epiphanius multa recenset, quae Marcion corruperit, (pleraque futilia, inepta; ut fere hoc videamus, Epiphanius parum his de rebus ipsum intellexisse, quod iam R. Simonius dixit) de his vero sententiis, de his epistolae detractis capitibus XV. XVI. nihil plane refert Epiphanius. Erat autem operae pretium, ineptiarum loco, insignem rem adferre. Nec interpretabimur, an Marcion fuerit auctor eius rei, quod quidam codices hanc capite XIV. clauderent epistolam. Rem ipsam volumus; quomodo fieri potuit, ut ista a quodam descriptore omitterentur? Nempe sic. Si non fuerunt epistolae ipsius pars, si appendix fuerunt, aut postscriptum alii consilio destinatum. Igitur (ut hoc problema explicemus) alii plane omittebant, alii addebant, quum libri in modum epistolae Pauli vno volumine comprehenderentur; sed, quia certa & stabilis auctoritas aberat, quae quasi legis in modum praescriberet, huic appendici suum locum, alii ut finem epistolae commodius facerent, sic designarunt, ut ante istos versus intruferunt, alii post istos versus istas appendices adiecerunt. Fieri certe non potest; quin fuerit quaedam quasi causa atque occasio huius varietatis. Quodsi nimirum Romanis destinatae epistolae pars caput XV. & XVI. non fuerat, si appendix fuit; recte quidem faciebant, qui interire volebant, atque apographis adiecerunt siue hoc siue illo loco. Sed nec illi omnino reprehendendi videntur, qui distinguenda putarant, nec omnino adicienda ad corpus epistolae, quae cum ipso corpusculo, vel ex Pauli auctoritate, non cohaerebant. Itaque non opinamur, Marcionem plane reiecitse duo capita; delere enim aliorumque excutere e manibus haud poterat, si vel maxime vellent; sed

de duplici Epistolae ad Romanos appendice Cap. XV. XVI. II

seiuuaxit ab epistolae corpore, nec publice praelegi & explicari voluit, quum publico illi eidem vsui, cui epistola illa capitibus XIV. fuit, non essent destinata; nec satis certum est, vtrum *Origenes* ipse hoc hic narret, an *Ruffinus*, qui plura *Origenis* libris de suo adiciere solebat. Porro, vtrum *Origenes* certam sciuerit historiam; an ex coniectura, quod alibi multa omittere *Marcion* soteret, eum & hoc primum, sine iusta ratione externa, omisisse, duxerit, non constat. Addere liceat, *εὐθεὶν* illam seu *Elenchum capitulorum*, vt *Euthalius* ea recitat (pag. 573. *Zacagnii*) nihil omnino commemorare ex capite XVI. Habet capita epistolae ad Romanos XIX. hoc ordine vltima. Caput XVII. *παρουσίας* - - - 1) ἐν αἷς περὶ τῆς ἀλλή-
 λους ὁμοιότητος cap. 12. 13. nostrum 2) v. 10. 3) v. 14. 4) Cap. 13. v. 1.
 5) v. 11. 6) de concordia ob cibos & dies non violanda, cap. 14.
 v. 1. sqq. Caput XVIII. *περὶ μίσητος τῆς Χριστοῦ ἀνεξήμανίας* Cap.
 15. v. 1. Caput XIX. *περὶ τῆς λειτουργίας αὐτοῦ τῆς ἐν ἀνατολῇ καὶ
 δύσει, σὺν 36.* cap. XV. v. 15. sqq. Hic clarum est, caput nostrum
 XVI. *plane omitti*; quia salutationibus tantum consistat. Numerus
 ipse 36. *συχῶν* sic fert, vt tantum *reliqua huius capituli XV.* compre-
 hendantur; hic numerus ideo additur, vt caput XVI. excludatur
 a capitulis, licet in numero *συχῶν* vniuersae epistolae, etiam caput
 XVI. comprehendatur.

§. VII.

Iam vero ad illa progrediamur momenta, quae *interna* dici
 possunt, quia in ipsa epistolae serie quasi possunt observari. Rem
 enim ipsumque argumentum iam absoluerat Paulus; nec hoc capi-
 te contineri quid, nobis quidem, videtur, quod ad confirmatio-
 nem dogmaticumque locum quid faceret; *de se* tantum agit, suo
 seruatorisque nostri exemplo, doctoribus Christianis prudentiam &
ἐπιεικειαν persuadens qua *in gentes* vtendum sit. *Ἀσθενης* seu *ἀδυνα-
 τος* sunt Iudaeo-Christiani, gentibus, falsa ex religione, adhuc in-
 fensi; quibus in animum reuocat v. 8.: Iesum fuisse *διανοητὸν πε-
 ριτομῆς* (*περιετμήμενον*) tantum ideo, vt promissiones, Iudaeis olim
 factae, inde implerentur; sed nec ultra circumcisionis disciplinam
 promouendam censet. Innuit autem v. 15. partem tantum suae

se hic prodere disciplinae, qua erga gentes uti soleat, diuina sultus auctoritate v. 16. de quibus gentibus nimirum gloriandi etiam ipsi locus non desit; feliciter cessisse hanc doctrinam monet v. 19.; quae quidem omnia de *Paulo* narrant, quid nimirum egerit aut agere constituerit, quae vero haud recte ad dogmaticum locum sunt referenda. Itaque ipsum hoc *historicum* argumentum, quod ad Paulum solum pertinet, atque de itinere propediem sub occidentem solem instituendo condicit, ab epistolae dogmatico & *uero* argumento satis differt: ut facile iam queat intelligi, cur hanc quasi *appendicem* epistolae, olim sciuntam, porro separatam adeo aliqui esse maluerint a corpore Epistolae; quia *Paulus* ipse alio & separato loco, absoluto iam epistolae argumento, adiecerat. Ne vero interiret, alii cum ipsa epistola, una serie, perscribere maluerunt. Atque hoc quidem non solum a Romanae ecclesiae Statutibus ita habitum fuit, sed & aliae huic illorum exemplo facile sunt obsequutae. Igitur translatio *Syra*, *Copta*, *Aethiopica*, (*Arabica*, *R. Simon* etiam nominat in N. Test. Gallico,) in ipso epistolae corpore habent; ut indicio quidem relicto, quo a cetera epistola separantur. Post *Origenis* autem tempora, istae demum translationes videntur confectae; itaque iam ante id tempus sciunxit *Marcion* a dogmatico epistolae argumento.

§. VIII.

Atque illud hic praeterea obseruamus. 1) *Wetstenium* adhuc addere iis *Tertullianum* qui confirmant, Caput XV. XVI. olim non epistolae ipsi adiunctum fuisse, quia *Tertullianus*, quam *tribunal Christi* excitasset, in *clausula* Epistolae id commemorari dicat. Quam quidem rem opus est paullo diligentius exponi. Satis iam notum est, si quidem quis *Tertulliani* libros contra *Marcionem* legerit, cum libro *quinto* ex Pauli Epistolis, claro ordine colligere eas sententias, quibus efficiat contra *Marcionem*: creatorem, Deum, bonum iustumque, patrem Christi, esse eundem. Iam capite eius libri XIII. e capite Epistolae 1-7. Capite XIV. autem e capite epistolae octauo - XIV. recenset; cuius in fine scribit: „Bene autem, quod & in *clausula* (scilicet epistolae, ex cuius capite XIII. attule-

„rat

„rat sententiam; diliges proximum tanquam te, hoc legis supple-
„mentum, quod exstat Rom. XIII. v. 8. 10.) tribunal Christi commi-
„natur; (capite XIV. v. 10. in excusis nostris) utique iudicis & vl-
„toris; utique creatoris, illum certe constituens, quem intemat
„timendum; etiamsi alium praedicat. „ Hic igitur facile patet,
Tertullianum uti exemplo Epistolae, ut *Marcion* eo utebatur: de
quo antea dixerat; quantas autem *foucas* in ista vel maxime Epi-
stola *Marcion* fecerit, auferendo, quae voluit: de nostri instru-
menti integritate parebit. Recte igitur *Wetstenius* hoc sensit, *Ter-
tullianum* id erodere, abfuisse ex hoc exemplo Caput XV. XVI. *Ori-
genis* igitur testimonio lux inde etiam accedit. Sed iam 2) nec il-
lud negligere possumus, quod *Epiphanius* longo quidem ordine re-
censcat, eas sententias, ex *Apostolico Marcionis*; quibus ita refelli
possit, ut suis ipse armis oppugnetur; qui has sententias non cie-
cerit. Sed *Epiphanius* non indicat, quas tandem partes *Marcion*
refecerit; licet id dicat; *τινα αὐτῶν* (Epistolarum Pauli decem) *πε-
πιτεῦκων, τῶν δὲ ἀδελφῶν καὶ κληρῶν.* Recenset sententias vsque
ad caput XIII. eandem sententiam, de amore proximi, implemen-
te legis descripsit, sed nihil praeterca admonet de capite XIV. XV.
XVI. quod profecto mirari licet. Oporteret itaque rem satis no-
tam atque vulgatam fuisse, quod caput XV. XVI, in quibusdam
codicibus abfuerit, quod quidem, tamquam *Marcionis* damnatam
audaciam, ecclesia catholica imitari noluerit.

PARS POSTERIOR.

§. IX.

Appendicis huius alteram etiam partem, nimirum caput XVI.
nostro modo illustrare promissimus. Quod quidem caput & vete-
res & recentiores sic intelligunt, ut statuunt, has salutationes pertine-
re ad laudatos homines *Romae iam versantes. Phoeben**) priuatae
suae

*) Omnes occupant, Romam profectam fuisse *Phoeben*; sed non omnes occu-
sionem itineris illustrant; *Origenes* atque Graeci nihil quicquam eius rei
narrant. Nec *Ambrosiaster*, nec *Sedulius* in collectaneis aliquid habet.
Auctor vero *Explanationum Epistolarum Pauli*, (Rhem. *Remigii* nomi-
ne

suae rei causa Romam & Imperatoriam adiisse potestatem; *Priscam* & *Aquilam*, defuncto Claudio, Romam exinde rediisse; *Epaeorum* omnesque ceteros ceterasque Romae vixisse, hoc certe tempore, cum Paulus haec scriberet. Nos igitur, qui dubitare primi forte omnium audemus, post tot praeterlapsa secula, ab ista hypothesi, haud exiguae temeritatis accusari possemus; nisi eiusdem generis studia hac ipsa, qua vtuntur libertate, maxime, apud bonos certe & aequos arbitros, solerent commendari. *Lubenti* autem animo rationum aliterque docentium eruditorum auctoritat. cedemus; qui si vulgarem contra nos sententiam defenderint & corroborarint feliciter, nostra saltem hac opera frugiferam bene merendi ansam nacti fuerunt; nos autem turpe aut illiberale quid nec in nos, nec in epistolam hanc admisisse videmur. Nostra igitur, qua veritater disputationis cardo, sententia haec est: Paulum *catalogum* tradere
Episto-

ne edidit *Villalpandus*, Romae 1598. recensum *Moguntiae* MDXIV. leg. MDCXIV. *Haymonis* autem Halberstad. nomine Coloniae editus fuit 1539. 8vo. *Remigio*, antiodorensi, tribuit *Albertinus* de Eucharistia p. 686. seqq.) in hunc locum: *Romani* omnibus generibus imperabant. Ac si quis nobilium praecipuam habebat causam ex aliquo negotio, siue ex oppressione aliorum, siue ex praediorum vel mancipiorum ratione, Romam concurrebat, vbi erat imperator & iudices causarum. Potuit igitur fieri, vt *Phoebe* matrona ob huiusmodi causam tum deueniret Romam, quare praecepit Paulus, vt ei in omni negotio auxilium ferret &c. Editio ille *Coloniensis* est accuratior. *Iacobus Faber* in commentario: in hac parte apostolus XX. sanctos viros ex nomine salutatur, & VIII. mulieres, qui omnes Romae erant longo tempore ante ipsum, Christum annunciantes &c. Longe nobiliora addit *Faber*. videant, ne hac tempestate nonnulli fortasse sint, stultam pietatem populo, praeter Christi doctrinam, docentes &c. *Iac. Naclentus*, episcop. Clugienfis: Romam accedit, quaedam ob negotia, etsi forsitan temporalia, pia tamen & fidelibus commoda. *Anton. Scaynus*, Salodienfis, in paraphrasi in omnes Pauli epistolas, *Veneris* 1589. narrat: quidam suspicari sunt, hanc fuisse vxorem Pauli; cum qua tamen non concubuerit, postquam conuersus est ad fidem Christi. Auctor bonus & prae multis aliis utilis; qui *graecis* auctoribus & *scholiis* saepe vtitur. Auctores gallici commentarii, *Iansenistae*, (*bible de Sacy*) tomo 32. edit. in 8. pag. 610. ces paroles donnent lieu de croire, que *Phebe* avoit entrepris le Voyage de Rome à dessein d'y poursuivre le jugement de quelques affaires pendantes au tribunal de l'Empereur &c.

Epistolae huius latoribus, eorum nomina: quibus hoc ipso in itinere commendarentur, & de Paulo sine periculo narrare possent, quid ipsi de Romano itinere iam propositum sit; afferre etiam Epistolae apographum, melioris firmiorisque doctrinae iam salubre exemplum. Istos tandem, quos visuri essent, simul omnes admonet, (praecipue Corinthios) v. 17. 18. 19. ut prudenter agant & caveant a Iudaizantium inuenustiori studio, a Schismatibus & dissidiis; conscruent potius genuinum Paulinae doctrinae modum.

§. X.

Vtimum autem his rationibus, quibus permo dubitare audeamus de vulgari tot seculorum sententia.

I. Solent plerique omnes occupare (ὑπογραφοί etiam) Phoebes ministerio hanc Romanis allatam fuisse Epistolam; sed 1) Paulus nullibi hic narrat, hanc eius ministerio miti epistolam, ut de *Tychico* tamen, cap. IV. v. 7. 8. Epist. ad Colossenses. Itaque coniectura tantum ducuntur, qui id sentiunt; liceat ergo nobis eodem, quo illi, *intra* aliter sentire, 2) ipsis *Corinthiis* prima epistola cap. XIV. v. 34. hanc tulerat legem, ut mulieres tacerent in *conuentibus*; non permitti potest illis *λαλεω*, doctrinae causa; 1 Tim. II. 12. *ὅμη ἐπι-
τρεπω* (eodem verbo utitur) *διδασκειν ἕδα ἀνδρῶν* atque 2 Tim. III. v. 6. inuehit in eos, qui muliebria ministeria priuatis suis implicant seruitiis. Quodsi vero mulieri huic tradidisset Paulus has litteras *dogmaticas*, quibus Romanorum Presbyteri praecipue informandi erant ad ingenuam Christi doctrinam, contra Iudaeos defendendam: res haec plus impedimenti, quam adiumenti habitura fuisset ad Iudaizantes. 3) *Phoeben*, domesticarum rerum causa, ut quasi ab Imperatore ius ipsi diceretur, Romam profectam fuisse & gratis dicitur, (ut stare illa opinio possit) & est contrarium doctrinae Pauli, 1 Cor. VI. v. 1. sqq. qui plane atque omnino hoc improbat, quod priuatae rei & *βιωτικῶν* causa Christiani *ἐπι ἀπίστων* audeant *κρησθῶσιν*. Cuius autem rei causa ista praecipit, si Pauli adeo auctoritate ad Comitatum proficiscebatur illa mulier? Oportebat autem rem maioris momenti esse, quae ab *Achaico ἀρχιεπισκόπῳ* omnino auocari & ad Imperatorem ipsum posset deferri. Igitur
c.vi.

ciuitatis Romanae iure vsa fuit *Phoebe*? In *actis* autem, cur de tam insigni, Corinthiacae cuiusdam mulieris caussa & periculo, dicitur nihil? Quia eius rei nihil gestum fuit. 4) Descriptio illa *διανοησασα* *) *εν Κερυχραισ* potius hoc secum fert; *ut non absit* Phoebe ab illa societate cuius est *διανοησασα*, quam *ut iam absit*. Ministerii enim huius, in doctorum ecclesiasticorum commoda, ea fuit indoles, *ut tam longi itineris periculo, in causis priuatis, vix fas fuerit, ut se committerent.* Igitur *Phoeben* his potius Paulus *Corinthum* aditurus commendat, quos iam Romam mittebat; quia ipse has in provincias non redire constituerat apud se, Rom. XV. v. 23. 28. 32. Act. XX. v. 25. Haec enim fuit iusta ratio, quam ob rem longo catalogo honorifice perscriberet eorum nomina, quorum consuetudine amplius *ut* non poterat; *Phoeben* autem rite commendabat, his legatis suis, ne a schismaticis, contra *Phoeben*, in aliam societatem abduci se patiantur.

§. XI.

Deinde v. 3. 4. 5. *Aquila* & *Priscillae* ecclesiaeque, quae *κατ' οικον αυτων* coire solet, salutem dici iubet. Eadem phrasis, de *domo* *Aquila* i Cor. XVI. v. 9. quae haud dubie potius hoc fert, *ut possederit* *Aquila* domum *Ephesi* propriam, habuerit certe conductam, quam *ut* de eo, qui paulo ante *Romam* profectus erat, tamen dicatur *οικος αυτου*. Num vero & haec ecclesia cum *domo* statim *Romam*

*) Licet etiam ex versu 2, huius capituli, aliquid amplius adiamenti repetere. *Phoeben* iubet *προσδεξασθαι, εν κρη, αξιως των αγων, -- προσαρτις γεγουε πολλων.* Cur iubet *προσδεξασθαι*? Nempe, quam alii schismatici aspernabantur, vel inuidia in Paulum. Sic idem Paulus *Philip.* II, 29. de *Epaphrodito*. Illud autem *εν κρη* occupat, quasi a domino, a Christianis, seionctam fuisse. *Αξιως*, quia *αναξιως* reiecta fuerat. Ratio autem illa, *προσαρτις*, id secum fert, luculenta fuisse mulieris beneficia & ministeria in Paulum. *Ut* dicitur, ad *Timum* III, 8. 14. *καλων εργαων προιστασθαι*, i *Tim.* III, 5. sic hic intelligendum, de officio *diaconissae*, quae de suo contulit. *Zenobia* sic dicitur ab *Arbansio* in *Paulum*, Samosatenum studia luculenta contulisse, *προσην τα Σαμοσατωος*, Epist. ad Solitarios. *Harpocration* & *Hesychius* *προσαρτις, κωβερνησις.* *Varinus*, *Βοηδευ.*

Romam translata *). Videamus vero de tempore paullo propius. Cum nobis haud liceat verbosius hic agere, breuiter tantum notamus, *Wärsium* **), cum Aët. XX, 1. coniungere, credibile est eodem *sepe tempore* Aquilam & Priscillam Epheso Romam reuertisse, postquam pro salute Pauli ceruices supposuissent Rom. XVI. v. 3. 4. *Wallius* ***)) similiter circa finem mensium trium, quos Corinthi egerat, scripsisse Paulum Romam; anno *Vsserii* 60. *Pearsonii* 58. Aquilam superiori anno fuisse adhuc cum Paulo Ephesi, sed iam Romam rediisse. Hic nihil occupabimus, sine vlla historiae auctoritate dici, Aquilam Epheso Romam discessisse, nec vel aliquid rationis conungi posse, quare Roma expulsi isti homines, tamen redeundum esse stauerint; sed sic computamus. *Aquila* fuit adhuc Corinthi, cum Paulus (post peracta itinera cap. XVII. Aët. v. 1-23.) Ephesum rediisset, cap. XIX. v. 1. Ephesi enim reliquerat Aquilam XVIII. v. 19. qui v. 24. sq. *Apollonem* instituit. Oportet igitur Aquilam & ipsum Corinthum repetiisse, siue cum Apollone, siue paullo post eum, Aët. XVIII. v. 27. cap. XIX. v. 1. *Lucas* enim scribit: *cum Aquila interca Corinthi versatus sit*; Paulum ****)) rediisse Ephesum, quod nemo sanus intelligere potest de capite XVIII. v. 18. *Ephesi* biennium mansit Paulus, igitur & *Lucas* hoc intelligit, Aquilam semper Corinthi versatum fuisse, post primam ad *Corinthios*, quae scripta fuit ante, quam *Apollus* Corinthi esset. 1 Cor. XVI. v. 12. coll. Aët. XVIII. v. 27. 28. In *Hellade* seu *Graecia* egit *Paulus tres menses* Aët. XX. v. 3. Iam, quo iure credunt, sine teste, Aquilam hic in Pauli societate fuisse, qui tamen Corinthi fuit? si Paulus *Timotheum* iussit *Ephesi* manere, cum per *Macedoniam* & porro in *Palaestinam* discederet, 1 Tim. I. v. 3. Aët. XX. v. 4. ne falsi doctores omnia per absentiam Pauli peruerterent: facile idem etiam *Corinthi* prospexit, per Aquilam †). Cum

C
igitur

*) Saltim, non constat, quomodo scire Paulus potuit, *Aquilae* tam prospere iam successisse, vt Romae etiam ecclesiam cogeret suo in domicilio?

**) in *Meteoraribus Leidensibus* pag. 138.

***)) in *criticis notis anglis in N. Test.* pag. 225. 251.

****)) Sine *Aquila* scilicet; *Lucas* eum non nominat *Ephesi*; ergo coniectura tantum id occupari solet. Licet igitur & nos non occupare.

†) Praecipue eum sciamus, *Corinthi* iam schismata publica fuisse; & non obscuros Paulinae doctrinae aduersarios.

igitur Rom. XVI. clare dicatur, *Phoebe*, quae est *διεκκος* *Cenchreensis* ecclesiae: facile credimus & *Aquilam* *Corinthi* adhuc fuisse: aliter si *Aquila* cum *Priscilla* profecti fuissent paulo ante Romam, *Phoebe* & ipsa, si quidem habuit res tanti momenti domesticas, per *Aquilae* ministerium eas Romae honestius procurauerat. Liceat autem & sic colligere. *Paulus* a. 55. *) Hierosolymis ante *Pentecosten* fuit. Anni superioris 54. tres menses in Hellade versatus fuit Act. XX. v. 3. Hoc igitur tempore anni 54. *Aquilam* volunt profectum ante *Paschas* certum autem est, Epistolam ad Romanos, scriptam fuisse, antequam *Hierosolymis* *Paulus* in carcere esset; ponamus *Caesarea* adeo missam fuisse, initio anni 55. Iam quomodo rescire *Paulus* poruit *Aquilam* satis saluum Romam venisse, & quidem ecclesiae domesticae praesesse; non vero hic ibi tempestate iactatum latitare in insula hac illa; Romae omni iam frui libertate &c. Quomodo quaeſo fingi ista a nobis possunt?

§. XII.

Tum vero facile intelligimus hoc, istos omnes, quorum nomina exstant Rom. XVI. v. 5-15. fuisse Pauli notissimos, plerosque *συνεργους*, muneris socios inter gentes; *Epainetus*, primitiae *Asiae* (primus e gentibus muneris socius); *Maria*, quae in Pauli commodum, ministeria impendit sua, profecto Romae de eo non meruit; *Andronicus* & *Iunius* *συνεργουκατοι*, in Macedonia, aut Achaia &c. & quidem *συνεργους* Pauli, e *Cilicia* forte. Ante Paulum iam Christiani; ex Hellenistis forte. Act. VI. v. 1-7. aut e Synagoga *Cilicum* v. 9. ob Iudaeorum tumultus inde in alias iam provincias Graecorum delati. Verbo: tot benefactorum aut sociorum meritis non Romae sed in Asia &c. *Paulus* usus & fruius fuerat. Si vero quis statuatur, *hos iam omnes Romae fuisse*, ea difficultas oritur**), quod *Paulus* ad Coloss. IV. v. 15. 16. aliorum quidem nomine salutem dicat, sed horum nullum nomen perſcribat; in 2 Tim. IV. autem (quae quidem epistola ea ipsa adhuc narrat,

*) Vtemur, exempli loco, *Petaui* calculo; ad rem nihil interest, quemcumque tandem auctorem nominemus; caput causae est in angustia temporis, quae & ab *Vsserio*, *Pearsonii*, aliorumque computo non abest.

**) ut iam non moneamus, *Lucam* tam insignia nomina ne verbo quidem commemorare, cum narrat, *Paulo*, *roma* fratres obviam venisse.

narrat, quae in itinere hoc Romam Hierosolymamque acciderunt v. 1. 13. 20. quae adeo nec potuit aliquam multis annis post scribi. Aquilam & Priscillam Paulus ipse salutat; num igitur & hi statim Roma discesserunt, ut poterint alibi salutari? tot fratres Romae fuerunt, quomodo queritur hic, ab omnibus se turpiter derelictum fuisse? Enarrat Timotheo, quo discesserint hi illi, sed de his tam multis verbum nullum.

§. XIII.

Nec hoc videretur obscuritate & dubio carere, quod non solum ecclesia, quae *κατ' οίκον* Aquilae convenire solebat v. 5. salutatur, (in qua profecto & isti ceteri Christiani comprehendebantur, nec enim diversae aut scissae fuerunt & sine communionem, praesertim si ministeria ecclesiastica spectantur,) sed etiam, quod v. 14. iubentur salutare *Ἀσυνκρίτων, Φηλεγόντων* — & τοὺς συν αὐτοῖς ἀδελφούς; atque v. 15. *Φιλόλογον* — — *Ὀλυμπῶν, καὶ τοὺς συν αὐτοῖς πάντας ἄγιους*. Qui igitur? quomodo una in urbe sunt ecclesiae unius membra, qui tamen longo diuisoque ordine sunt salutandi? Tres ad minimum, coetus separati sic describuntur. Fratres, qui cum *Ἀσυνκρίτω* &c. v. 14. fuisse dicuntur, cur non sunt cum Philologo & cunctis sanctis? Vtrique autem, cur non sunt in ecclesia & societate Aquilae? Quia non una in urbe sunt. Paulus certe *Corinthi univiam tantum ecclesiam* descripsit 1 Cor. XI, v. 18. 20. 22. Cap. I. v. 2. Quot tandem Romae fuerunt ecclesiae? Diuisae ab illa una, cui Paulus scribebat Epistolam? Facilius vero omnia intelliguntur: si per itineris commoditatem Epistolae laeores istos variarum urbium ministros sacros salutare iubentur. Quomodo autem, quae *ῥωμαίων* **) salutare iu-

C 2

ben-

*) Solent post *Eusebium, Euthalium*, aliosque, & recentiores confingere *secundi carceris* taedia; secundam captivitatem Pauli; quam vere id faciunt, hic non quaerimus. Illud tantum notamus, quod res secum fert; hic Paulus, in *secunda* ad Timotheum, narrat de iis rebus, quae cum primo Romano itinere maxime cohaerent; igitur non intercedunt anni aliquot; eorum enim intervallum res gestas alias occupabat.

**) quibus haec Epistola scribitur; Ministris certe publicis praecipue epistolam destinavit; ut suam doctrinae rationem omnino nunc perspicerent, atque imitarentur.

bentur istos? Qui enim tandem sunt illi Romani, quibus istam salutandam provinciam Paulus tribuit? si nominati isti, omnes Romae adfunt, iam Paulus cap. I. v. 7. eos omnes compellauerat. Πᾶσι τοῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ ἀγαπητοῖς Θεοῦ, καὶ ἀγαπῶσι αὐτὸν. Quibus igitur hanc scribit epistolam? *Aliis haud dubie*, quam his, quorum nomina hic exstant; igitur, qui fieri potest; ut hi, ad quos scripsit, & quos salutari iuber, omnes Romae sint, quorum tamen nullum suarum rerum testem iis commendat, quod alibi facere solet?

Est autem & illud considerandum? cap. XVI. v. 17. quod quidem Romae satis mirum atque inexpectatum videri potest. Admoner doctores, ut schismata & scandala caueant; quorum auctores sint ii, qui ventri & voluptati obsequerentur. Romae igitur tales? Sed *Corinthi* scimus schismata fuisse 1 Cor. I. v. 10. 2 Cor. XI. v. 13. falsos Apostolos reprehendit, qui vel denotare audeant *Corinthios*. Itaque ista pars non tam obstat nostrae sententiae, sed ad eam potius confirmandam valet: pleraque huius capituli XVI. pertinere ad *Corinthios* aliasque per *Graeciam*, *Macedoniam*, *Astamque* ecclesias, per quas provincias redire iussi erant ii, qui hanc ad Romanos ferrent Epistolam; sed & simul *Apographum*, Epistolae *, & appendicem salutationum & admonitionum breuium. Vel istud Rom. XVI, 20. *Satanam Deus pedibus vestris subiiciet*, Romanis nihil conuenit, Corinthiis vero. 2 Cor. XI, 3. *vercor*, ne sicut serpens Euam &c. Cap. XII, 12. *Satanae quidam quasi angelus me (maledictis & mendaciis) non parum humiliavit &c.* Ad Romanos autem, quibus tandem de causis de schismatibus & Satanae ausibus scribat? Cum *Lucas* narret **, ipsos Romae Iudaeos lubenter falsos esse: nos de tuis rebus e Iudaea nihil quicquam literarum accepimus; eorum autem, qui inde venerunt, nemo quidquam de te loquutus est aut narrauit πρὸς ἡμᾶς. Schismata autem, *Romae*, quomodo poterant fuisse, ita ut Pauli fama immista haud esset? ***)

§. XIV.

*) Cum in hac Epistola ecclesias istas laudauit, Cap. XV, 28.: *Eo est probabilis, apographum eis a Paulo relictum fuisse.*

**) Auctor. ultimo.

***) Reprehendit Paulus homines, qui christianae doctrinae specie abutantur
ad

§. XIV.

Porro nec ista videntur negligenda; salutationes istae occupant hoc, hos qui salutem dicunt v. 21-23. notissimos iam esse etiam his, qui ab illis salutantur: adeo breuiter & obscure designantur, quia iam satis noti essent. Caius salutem dicit v. 23. ὁ ξένος μου καὶ τῆς ἐκκλησίας ὄλης, cuius hospitio uti solebam (καὶ ὁ τῆς ἐκκλησίας legit codex Wettsteinii 23. seu Coislin 200. a prima manu. Habet autem, saepe lectiones vetustas); qui & peregrinos fratres & conuenientem societatem, hospitio apud se excipit. Salutat vos Erastus ὁ ὀνομαστος τῆς πόλεως. Cuius autem urbis? *Vesbrae*. Corinthi enim; ita plerique solent iam olim recte intelligere; sed commodum redimus in *Dorothei* libellum de LXX. discipulis &c. *) Hic dicitur Erastus cuius mentio fit in Epistola ad Romanos, fuisse ὀνομαστος τῆς ἐν ἱεροσολυμοῖς ἐκκλησίας, non Corinthi; itaque non defuerunt, qui aliter intelligerent. Atque Act. XX, 14. comites Pauli Troadem praegressi nominantur, Sopater (Sospater Rom. XVI, 21.) Gaius, Timotheus, Lucas (qui scilicet Act. XX, 6. ημεῖς ἐξῆλθυσμέν, Iucius Rom. XVI, 21.) Aristarchus, (qui hic videtur in Pauli societate fuisse Coloss. IV, 10. συναρχιδιωτός). Nempe latores Epistolae ad satis notos alios per Asiam, Macedoniam &c. poterant perferre salutationes; sed plane ignotos Romanos, quomodo Caius, Timotheus, Lucas, Iason Sospater &c. saluere iubent nomine suo addito? Si Aquilam & Priscillam (demus interea Romae hos iam fuisse) saluere iuberent illi a v. 21. si res satis erat usitata & nota. Vnde quaeso sciuit Paulus & salutationum auctores ceteri, tot numero istos, Romae esse. Igitur & hi, non eos Romanos salutant, quos non nouerant, sed alios per itineris

C 3

ordinem

ad ventris beneficia cap. XVI, 18; iusto facilius hos obsequi talibus doctoribus, ipsi minus prudentes. Haec eximie conueniunt cum descriptione Corinthiorum, 2 Cor. XI. Romanos autem in Epistola, cap. VI, 17. laudauerat, ὑπακούσατε εἰς ὃν παρεδόθητε τυποῦ διδασκῆς, probat & laudat, quod obsequantur formae doctrinae, quae tradita fuit. Quomodo ista conueniunt?

*) Appendix Chronici *Alexandrini* p. 344. corporis byzantini, ex editione *Venet.* Ille autem *Dorotheus* dicitur p. 345. &c. Romae fuisse, & collegisse suam historiam ex laeuis & Hebraicis monumentis. Facile dandum, ista confingi, sed quomodo fingi talia poterant Romae, si ibi extabat huius rei memoria?

ordinem iubent saluere, per latores Epistolae, cui appendicem seu schedulam aliam adiecerant cum Paulo.

§. XV.

Ex vetustis scriptoribus, qui de LXX. discipulis & primis doctores aliquid litteris tradiderunt, non desunt, qui hanc nosstram potius, quam vulgaram sententiam adiuuant. Hi omnes, qui ad Romanos XVI. nominantur, in *Dorothei* illa Epitome, quae addita est *chronico* Alexandrino, supponuntur fuisse e Christi ipsius discipulis LXX; & de *istis cunctis* dicere Paulum c. XVI, 7. qui (huc usque nominati) fuerunt iam *ante me Christiani*. *Tryphaena* autem nominatur p. 179. 180. edit. *Venetae*, quae iam post Christi adscensionem *Apostolis* cunctis, non Paulo soli, adhaeserit. Ista *Dorothei* Epitome dicitur e graecis hebraicisque praecipue documentis *Romae*, collecta fuisse; igitur *Romae* oportet, ut isto tempore nondum clarum factis & certum fuerit: istos omnes iam sub occidentem solem Christianis sacris proferendis dedisse operam sub *Nerone*. Quomodo enim istae opiniones potuissent locum habere? De *Tryphaena* autem & hic adducimus ex actis *Theclae* & Pauli. Antiquissima sunt ista acta; *Tertullianus* enim ea non ignorauit; quae dicit a presbytero quodam, Pauli amore confecta fuisse, quem Iohannes ob istam fraudem reprehenderit. In his actis dicitur *Tryphaena* *βασιλισσα* atue (Neronis) Caesaris *συγγενος* p. 113. edit. *Grabii* in *Spicilegio*; in actis *latinis* dicitur *socrus* Caesaris p. 125. Haec, cum Antiochiae vexaretur *Thecla*, eximia ei ministeria praestitisse dicitur; Paulo etiam *Theclae* ministerio misisse multum auri & vestimentorum p. 115. Si vero antiquiora ista per tempora fama fuit, *Tryphaenam* *Romae* vixisse, a Paulo hic salutatam: huius scriptiois auctor quidni vel leuiter attigisset? Ignorauit itaque, eam mulierem *Romae* vixisse sub *Neronis* initia; illud non ignorauit, sub oriente sole eius famam floruisse.

§. XVI.

Si istas quae ex rerum collatione oriuntur difficultates iam consideramus. videmur non nihil lucis asferre ei historiae, quae dicit, in exemplaribus siue *Marcionis* siue aliis non existisse haec capita XV. XVI. quia ad hanc Romanis missam epistolam omnino non pertinebant, sed ad eos doctores separatim addita fuit appendix, quibus Paulus

lus *Apographum* huius Epistolae simul transmissit; quos latores Epistolae per itineris tractum inuisere iuebantur. Nempe tam libere sententiam & ἀποδείξει Paulus nondum dixerat; itaque *Valere* eos quasi iuber; si legebant ista v. 23. 25. capitis XV. Cum Coloss. IV, 16. ipse iusserit Paulus, Apographum curandum esse huius Epistolae, atque porro etiam τῆς ἐν Κορινθίαις: satis probabile est, Paulum id ipsum curasse, cum haec ad Romanos Epistola ceteras sua insigni praestantia & doctrina diuiniore facile superet. Quae forte hypothesis aliis etiam difficulteribus tollendis possit aptari e. c. cur *Aetuum* liber tam insigniter differat in graecis exemplaribus? Putauerat iam *Critobulus* seu (*clericus*), a *Luca* bis scriptum fuisse librum *Aetorum*; atque hac quidem ratione forte verosimile videri poterat. Insunt certe & in Epistola ad Romanos *lectiones mirum in modum diuersae* & tamen *antiquissimae*; credi nimirum potest, alias ex Apographo esse; alias retineri a Romanis ceterisque, qui per Romanos acceperant, ecclesiis; solent enim non raro satis differre exemplaria.

§. XVII.

Finem iam dissertationi facimus & temporis & spatii ob angustias: paucis tamen annotare liceat ea, quae forte originem vulgatae sententiae illafrant. Ordo Epistolarum omnium a *Catholicis* demum est institutus saeculo 2. finiente; occupemus hoc: praeter istam ad Romanos Epistolam, Paulum appendicem hanc etiam dedisse Epistolae latoribus, separata in scheda scriptam; non vt partem Epistolae, sed catalogum salutandorum per iter. Haec scheda, etsi praecipue pertinebat, argumenti quidem indole ad *Corinthios*: constabat tamen, eam cum Epistola ad Romanos missam fuisse; non videbatur igitur commodiorem locum nancisci, cum eam nolent interire, quam vt adlitteretur Epistolae ad Romanos. Historiae domesticae nulla fere lux fuit, nulla occasio ante finem saeculi tertii: mirum itaque non est, scriptores ecclesiasticos posteriores rem sic sibi finxisse, vt hanc appendicem Romanae ecclesiae etiam propriam putarint; nec nihil rem promouerit, cetera Romanae vrbs praestantia, cuius & ecclesia videbatur legitime ornamento hoc vti. Sed quod iam diximus, lubenter meliora ipsi edocebimur.

*) Defense des Sentimens de quelques theologiens d'Hollande pag. 421. seqq. à M. Simon pag.

AESTVMATISSIMO KEGGEMANNO

S. P. D.

IOH. SALOM. SEMLER.

*V*ix tantum otii est, quo ad perscribendam epistolam utar; tantum abest, ut addere quaedam liceat aut supplere. Igitur paucis tantum, eorum causis, quorum scire interfit, *TV* etiam ipsius, hoc significo: argumentum a me *TIBI* suggestum esse; eius etiam translationem tuis meis constare; librorum idem sui index & nomenclator. Nec ideo illud prodo, quasi *TIBI* detractum velim & *TVO* ingenio: sed ut ne alii, quibus forte iniustata ista sententia minus placeat, vitio *TIBI* vertant; quod, si quidem eius rei quid insit, omne in me cadit. Ita autem apud me statuo: publicae sacrae rei uti iora esse liberalia eius generis studia, quam centies descripta & repetita rerum exempla, quibus lucis virtutisque addi nihil solet. Neque vero in video aliorum studis. *TV* iam porro eam dabis operam, ut eius diligentiae ingenuaeque mentis, quam lectionibus meis praecire solebam, veram imaginem semper ob oculos ponas; liberalis in Deum aliorque animi certe satis memor. Iam Vale, & in patriae utilitatem res *TV* agere, Deo adiutore, conare! Dab. Halae in Fridericiana Regia, d. XXV. April. MDCCLXVII.

99 A 6985

ULB Halle 3
002 823 829

Retro ✓

DISSERTATIO HISTORICO-HERMENEVTICA
DE
DVPLICI EPISTOLAE AD ROMANOS
APPENDICE
CAPITE XV. XVI.

QVAM
P R A E S I D E
VIRO SVMMÆ REVERENDO, EXCELLENTISSIMO,
AMPLISSIMO ATQVE DOCTISSIMO
IOANNE SALOMONE SEMLER
S. S. THEOL. DOCTORE ET PROF. PVBL. ORDINARIO,
SEMINARII THEOLOG. DIRECTORE,
REGIORVM ET HALBERSTADIENSIVM ALVMNORVM EPHORO,
FAVTORE AC PRAECEPTORE
OMNI QVA PAR EST OBSERVANTIA AETERNVM PROSEQUENDO
DIE VIII. MAII MDCCLXVII.
PLACIDO ERVDITORVM EXAMINI OFFERT
AVCTOR RESPONDENS
IO. BERNHARD. GODOFRED. KEGGEMANN
SVSATO-GVESTPHALVS S.S. THEOL. C.

HALAE MAGDEBVRGICAE
APVD IOANNIS CHRISTIANI HENDELII VIDVAM.

